

VODNÍ MĚKKÝŠI PR ŽERNOV VE VÝCHODNÍCH ČECHÁCH

Aquatic molluscs of the Žernov Nature Reserve in Eastern Bohemia (Czech Republic)

Luboš BERAN

Správa chráněné krajinné oblasti Kokořínsko, Česká 149, CZ – 276 01 Mělník,
e-mail: lubos.beran@schkocr.cz

Aquatic molluscs of the Žernov Nature Reserve (Eastern Bohemia, Czech Republic) were studied in 2005. Altogether 17 species (13 gastropods, 4 bivalves) were found in 6 different sites (ponds, wetlands, streams, ditches). Mollusc communities of three ponds were most often compounded from common species *Acroloxus lacustris*, *Stagnicola corvus*, *Radix auricularia*, *Lymnaea stagnalis*, *Planorbis planorbis*, *Gyraulus albus*, *G. crista* and *Hippeutis complanatus*. The existence of large population of vulnerable gastropod *Segmentina nitida* and endangered bivalve *Sphaerium nucleus* confirmed value of this site.

Key words: aquatic molluscs, Žernov Nature Reserve, faunistics, *Sphaerium nucleus*

Metodika a materiál

Historická data byla získána z autorovy databáze, která obsahuje přepis dostupných publikovaných i nepublikovaných prací, údaje získané z kartoték a sbírek muzeí a od jiných malakologů.

Údaje o současném rozšíření použité v této práci jsou získané vlastním terénním průzkumem autora, který byl proveden dne 24. a 25.9.2005 celkem na 5 různých lokalitách v PR Žernov a dále také rybníku Smilek nedaleko PR. Zkoumány byly rybníky a další vodní stanoviště – mokřady, odvodňovací příkopy, přítok rybníka Šmatlán. Sběr byl prováděn kombinací vizuální metody a odběrů z vegetace či sedimentu za pomoci kovového kuchyňského cedníku (průměr cedníku 20 cm, velikost ok 0,5–1 mm).

Materiál získaný při průzkumu byl ve většině případů určen na místě a vrácen na lokalitu. U druhů determinovatelných pouze pomocí lupy (např. většina druhů r. *Pisidium*) byl materiál determinován až v laboratoři. Stejně tak bylo postupováno u druhů, k jejichž determinaci je nutná pitva (některé druhy z čeledi *Lymnaeidae*). K pitvě bylo použito jedinců uložených v 70 % ethanolu, kteří byli předtím usmrceni přelitím horkou vodou.

Systém a nomenklatura jsou převzaty z práce BERAN (2002).

Charakteristika území

Přírodní rezervace Žernov o rozloze 293 ha se nachází jižně od silnice Hradec Králové Holice mezi obcemi Chvojenec a Ředice. Je tvořena převážně lesními porosty kolem kóty Žernov (278,8 m n. m.) včetně dvou rybníků (Mordýř a Šmatlán) a menších okolních vodních a mokřadních biotopů. V blízkosti PR se nachází také rybník Smilec.

Přehled lokalit

V této části jsou uvedeny popisy jednotlivých lokalit. Údaje jsou řazeny následovně: číslo lokality, název nejbližší obce, kód pole pro faunistické mapování (BUCHAR 1982, PRUNER & MÍKA 1996), lokalizace a popis lokality, datum průzkumu.

1 – Horní Ředice, 5961, ostřicové mokřady na severozápadním okraji rybníka Mordýř, 24.9.2005; **2** – Horní Ředice, 5961, rybník Mordýř, 24.9.2005; **3** – Drahoš, 5861, periodický odvodňovací příkop na jihovýchodním okraji rybníka Šmatlán, 25.9.2005; **4** – Drahoš, 5861, Drahošský potok u severovýchodního cípu rybníka Šmatlán (u kazatelny), 25.9.2005; **5** – Drahoš, 5861, rybník Šmatlán, 25.9.2005; **6** – Vysoké Chvojno, 5961, rybník Smilek, 24.9.2005.

Dosavadní malakologické průzkumy

Jediný zjištěný údaj ze zkoumaného území je údaj o výskytu druhu *Radix peregra* (O. F. Müller, 1774) s. str. u Žernova z první poloviny 20. století (blíže není specifikováno) od pana Košťála. Materiál je uložen v muzeu v Pardubicích.

Výsledky a diskuse

Při průzkumu vodní malakofauny 6 lokalit na území PR Žernov u Holic či v jejím těsném okolí bylo nalezeno celkem 17 druhů vodních měkkýšů (13 plžů, 4 mlži). Nejčastější složkou malakocenózy jsou v případě 3 zkoumaných rybníků běžné druhy *Acroloxus lacustris*, *Stagnicola corvus*, *Radix auricularia*, *Lymnaea stagnalis*, *Planorbis planorbis*, *Gyraulus albus*, *G. crista* a *Hippeutis complanatus*. Výskyt druhů *Stagnicola corvus*, *Planorbis planorbis* a *Anisus vortex* souvisí s blízkostí širší oblasti Polabí. Významný je početný výskyt zranitelného druhu *Segmentina nitida*. Zjištěn byl i výskyt nepůvodního plže *Ferrissia clessiniana*. Nejvýznamnějším nálezem je však zjištění okružanky *Sphaerium nucleus* v mokřadu u rybníka Mordýř. Tento nedávno odlišený druh mlže vyskytující se v mokřadech a bohatě zarostlých stojatých vodách je prozatím považován za velmi vzácný a ohrožený. Ze studovaných rybníků lze nejlépe hodnotit rybník Mordýř s bohatými litorálními porosty a navazujícími mokřady. Naproti tomu v rybníce Šmatlán byly vodní měkkýši díky silnému přerybnění vázání na břehovou linii s méně rozsáhlými litorálními porosty. Negativně působí i valy z nahrnutého bahna.

Poděkování

Průzkum byl finančně podpořen Krajským úřadem Pardubického kraje.

Literatura

- BERAN L. 2002: Vodní měkkýši České republiky – rozšíření a jeho změny, stanoviště, šíření, ohrožení a ochrana, červený seznam [Aquatic molluscs of the Czech Republic – distribution and its changes, habitats, dispersal, threat and protection, Red List]. *Sborník přírodovědného klubu v Uh. Hradišti, Supplementum 10*, 258 pp.
- BUCHAR J. 1982: Způsob publikace lokalit živočichů z území Československa. [Publication of faunistic data from Czechoslovakia]. *Věst. Čs. Spol. Zool., Praha*, 46: 317-318.
- PRUNER L. & MÍKA P. 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny [List of settlements in the Czech Republic with associated map field codes for faunistic grid mapping system]. *Klapalekiana*, 32, *Suppl.*: 1-175.

Došlo: 20.10.2005

Tab. 1: Přehled vodních měkkýšů podle lokalit

Latinský název a jméno autora popisu; český název; kategorie dle Červeného seznamu vodních měkkýšů ČR (vše převzato z BERAN 2002), EN – ohrožený, VU – zranitelný, NT – téměř ohrožený, LC – málo dotčený, NE – nevyhodnocený; subjektivní odhad hustoty populace na 1 m² plochy obývané uvedeným druhem (O – ojedinele, méně než 1 jedinec na 1 m², R – roztroušeně, 1– 20 jedinců na 1 m², H – hojně, 20 – 100 jedinců na 1 m², VH – velmi hojně, více než 100 jedinců na 1 m²).

Tab. 1: List of aquatic molluscs according to localities

Latin name, its author and date of description; Czech name; categories according to the Red List of aquatic molluscs of the Czech Republic (all adopted from BERAN 2002), EN – Endangered, VU – Vulnerable, NT – Near Threatened, LC – Least Concern, NE – Not Evaluated; estimation of population density (O – solitary occurrence, less than 1 specimen per 1 square meter, R – scattered occurrence, 1 – 20 specimens per 1 square meter, H – abundant occurrence, 20 – 100 specimens per 1 square meter, VH – very abundant occurrence, over 100 specimens per 1 square meter).

Druh Latinský název	Český název	Červený seznam Kategorie	Lokalita č.						
			1	2	3	4	5	6	
<i>Acroloxus lacustris</i> (Linnaeus, 1758)	člunice jezerní	Málo dotčený (LC)		R				R	O
<i>Galba truncatula</i> (O. F. Müller, 1774)	bahnatka malá	Málo dotčený (LC)							
<i>Stagnicola corvus</i> (Gmelin, 1791)	blatenka tmavá	Málo dotčený (LC)	O	O				O	O
<i>Radix auricularia</i> (Linnaeus, 1758)	uchatka nadmutá	Málo dotčený (LC)		R					O
<i>Lymnaea stagnalis</i> (Linnaeus, 1758)	plovatka bahenní	Málo dotčený (LC)		O				O	O
<i>Planorbis planorbis</i> (Linnaeus, 1758)	terčovník vroubený	Málo dotčený (LC)	R	O				R	R
<i>Anisus leucostoma</i> (Millet, 1813)	svinutec běloustý	Málo dotčený (LC)			O	O			
<i>Anisus vortex</i> (Linnaeus, 1758)	svinutec zploštělý	Málo dotčený (LC)							R
<i>Gyraulus albus</i> (O. F. Müller, 1774)	kružník bělavý	Málo dotčený (LC)	O	R				R	H
<i>Gyraulus crista</i> (Linnaeus, 1758)	ostníček rýhovaný	Málo dotčený (LC)		O				R	H
<i>Hippeutis complanatus</i> (Linnaeus, 1758)	kýlnatec čokkovitý	Málo dotčený (LC)		R				R	R
<i>Segmentina nitida</i> (O. F. Müller, 1774)	lišťovka lesklá	Zranitelný (VU)	R	O				R	R
<i>Ferrissia clessiniana</i> (Jickell, 1882)	člunka pravohrotá	Nevyhodnocený (NE)		R					
<i>Sphaerium nucleus</i> (Studer, 1820)	okružanka mokřadní	Ohrožený (EN)	O						
<i>Musculium lacustre</i> (O. F. Müller, 1774)	okrouhlíce rybníčná	Téměř ohrožený (NT)						O	
<i>Pisidium nitidum</i> Jenyns, 1832	hrachovka lesklá	Málo dotčený (LC)					R		
<i>Pisidium obtusale</i> (Lamarck, 1818)	hrachovka tupá	Téměř ohrožený (NT)	R						
Čelkem			6	10	1	2	9	10	

